

Motion till riksdagen 2018/19:2977

av Johan Pehrson m.fl. (L)

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2019 inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

Motivering

Liberalerna presenterar här en bred satsning för att kraftigt förstärka rättsstatens förmåga att bekämpa brott och bidra till trygghet i samhället. I ett samhälle utan fungerande rättsväsende är det bara de resursstarka som kan freda sina intressen. Rättsstaten är en liberal uppfinning som ger den rätten till varje människa.

Trygghet är en frihetsfråga. Tillvaron krymper för den som inte känner trygghet. Att veta att polisen kommer när det verkligen behövs, att känna sig trygg i sitt bostadsområde, att inte känna sig tvungen att avstå från en kvällspromenad – allt detta handlar om frihet i vardagen.

Jämfört med många andra länder är Sverige ett jämförelsevis tryggt land. Men det gäller inte alla som bor här. Allmänhetens upplevda trygghet i samhället har minskat, något som visas av utvecklingen i den nationella trygghetsundersökningen (NTU), en frågeundersökning som sedan 2006 utförs årligen av Brottsförebyggande rådet. Efter många år av ökande trygghet vände kurvorna åt fel håll år 2016, och den negativa trenden fortsatte även 2017. Otryggheten är nu tillbaka på ungefär de nivåer som rådde vid mätningarnas start. Andelen som anser att otryggheten påverkar deras egen livskvalitet ligger på ännu högre nivåer än vid tidigare mätningar.

Polismyndigheten har identifierat 61 områden i Sverige där det finns påtagliga problem med kriminella nätverk, och det finns 23 särskilt utsatta områden där kriminella grupper upprättat parallella maktstrukturer.

Våldsbrottsligheten är omfattande, inte minst till följd av betydande narkotikahantering. Till detta ska fogas bidragsbrott, skattefusk och smuggling av sprit och tobak. I spåren av detta växer otryggheten generellt och brottsligheten ökar i dess spår. Det gäller särskilt de utsatta områdena, där det finns många ungdomar som riskerar att dras in i omfattande kriminalitet i de organiserade gängen.

Svensk polis står inför stora utmaningar. Varje dag gör tusentals polisanställda ovärderliga insatser. Men bland poliser finns också en växande frustration över att man inte ges rimliga förutsättningar att sköta sitt jobb. Polistätheten har fallit, och antalet poliser har minskat efter att de föregående åtta åren ha ökat kraftigt. Polisen själva uppger att de inte klarar att utreda. Försöksverksamheten med snabbspår för enklare utredningsverksamhet har varit lyckad, men orimligt många utredningar som kräver mer arbetsinsatser blir liggande på grund av resursbrist.

Till detta kommer behovet av att klara rättsstatens närvaro både i glesbefolkade områden och i städernas utsatta bostadsområden med hög risk för social oro. Bland poliser finns också en växande frustration över att man inte ges rimliga förutsättningar att sköta sitt jobb.

När avhoppet ökar från poliskåren och antalet lösta brott faller brant måste vi kunna tala om en kris. Även om det finns tecken på att de fallande resultaten nu börjar stiga igen ligger dagens siffror på brottsupplösning långt under tidigare nivåer.

Svensk polis möter samtidigt utmaningar av ett nytt slag. Den organiserade brottsligheten har blivit allt mer sofistikerad, och det finns tecken på att fler personer har kopplingar till organiserade nätverk än vad som hittills antagits. I en aktuell studie från Institutet för framtidsstudier beräknas över 15 000 personer i Sverige ha kopplingar till olika former av organiserad brottslighet och extremism. En annan utmaning är de nya former av brottslighet på nätet som är svårutredda och snabbt växande.

Det behövs omfattande insatser där polisens arbete hänger ihop med vad som görs i skola och socialtjänst och en integrationspolitik för jobb. Kommunerna måste få ett nationellt uppdrag att faktiskt också vara brottsförebyggande och inte bara trygghetsskapande. Men polisen måste både bli fler och få skarpare verktyg i kampen mot brotten.

Åklagarna sitter med anställningsstopp, samtidigt som arbetssituationen är starkt ansträngd och det tar flera år att utbilda en åklagare. Även kriminalvården behöver byggas ut. Det behövs fler anstaltsplatser, samtidigt som det också är önskvärt att fler får avtjäna sina straff, om de sköter sig, på alternativa sätt utanför anstaltsmiljön.

Den gångna mandatperioden är i viktiga avseenden fyra förlorade år. Det behövs en nystart för att rättsväsendet ska fungera bättre i hela Sverige. Det behövs också fortsatta reformer av rättsväsendets myndigheter. I denna budgetmotion lägger Liberalerna fram ett antal förslag för effektivare polis och rättsväsende samt bättre förutsättningar för lokalt brottsförebyggande arbete.

Sverige behöver minst 25 000 poliser – och fler civilanställda

Sverige är ett av de länder i Europa som har lägst polistäthet. År 2010 hade Sverige 216 poliser per 100 000 invånare, en siffra som sedan dess sjunkit till 200. Genomsnittet i Europa ligger på drygt 300 poliser per 100 000 invånare.

Vid utgången av 2017 hade Sverige 19 741 poliser, den lägsta siffran sedan 2009. Samtidigt växer Sveriges befolkning kraftigt och nya säkerhetsshot växer fram. Den tidigare regeringens målsättning att öka det totala antalet polisanställda med 10 000 personer till 2024 har hittills inte gett avtryck i några konkreta budgetsatsningar.

Det grova våldet som följer i spåren av gängbrottslighet och organiserad kriminalitet kräver stora polisresurser. Nya uppgifter läggs på polisen för gränsbevakning och inre

gränskontroll i en tid med stora migrationsströmmar och många som söker sig till Sverige. Även den förhöjda hotbilden vad gäller terrorism kräver mer av polisen.

Detta sker samtidigt som antalet poliser som lämnar yrket i förtid har mer än trefaldigats på senare år. Avhoppet har ökat från 135 poliser år 2010 till nästan 500 poliser år 2017. Det finns inga tecken på att avhoppet minskar.

Polisen är i dag underbemannad, och avhoppet är ett växande problem. Vi kan vända detta om politiken vill. Liberalerna anser att målet måste vara att Sverige har minst 25 000 poliser inom sju år och att det totala antalet polisanställda är minst 30 000 år 2024.

Liberalerna vill se en kraftig ökning av antalet poliser de kommande åren och är beredda att tillskjuta de resurser som behövs. Vi föreslår en kraftig förstärkning av Polismyndighetens anslag i syfte att nå målet om 25 000 poliser.

Den lokala polisenbristen i hela landet och många poliser upplever med rätta att de egna resurserna inte räcker till. Utbyggnaden behöver därför få genomslag i hela Sverige – både på landsbygden och i storstädernas utsatta miljöer. Utbyggnaden av antalet poliser ska åtföljas av en ökning av antalet civila utredare och andra civilanställda.

Det kommer att gå snabbare att anställa civil personal medan den kraftiga ökningen av antalet poliser blir fullt märkbar först efter ett tag, när de nya poliserna är färdigutbildade. *För att finansiera utbyggnaden av Polismyndigheten tillskjuter Liberalerna 1 035 miljoner kronor på anslag 1:1.*

Kommunala trygghetsvakter för ökad trygghet

Vi inser att det tar tid att utbilda de 25 000 poliser som Sverige behöver. Under en övergångstid ska staten därför öronmärka bidrag till kommuner så att fler ordningsvakter kan anställas i kommunal regi. Dessa kommunala trygghetsvakter ska samverka med polisen och bidra till trygghet på gator och torg. Brottsutsatta kommuner ska prioriteras.

I Liberalernas budgetalternativ inför vi ett statsbidrag för detta ändamål, vilket ska medfinansiera hälften av totalkostnaden. Räknat på helårstjänster möjliggör detta totalt 2 000 trygghetsvakter. Om kommunerna väljer att prioritera deltidsanställningar, t.ex. för att lägga tyngdpunkt på trygghetsskapande åtgärder under helgkvällar, kan det totala antalet nya tjänster som trygghetsvakter ligga väsentligt högre än så, kanske närmare 5 000–6 000 personer (med lönekostnad motsvarande 2 000 helårstjänster). *För att bidra med halva lönekostnaden för kommunala trygghetsvakter anvisar Liberalerna ytterligare 500 miljoner kronor per år under anslag 1:15.*

Höj polislönerna och förbättra villkoren

För att polisorganisationen ska kunna byggas ut måste det vara tillräckligt attraktivt att vara polis. Så är det inte i dag. Tvärtom är det fler som lämnar polisyrket i förtid och många utbildningsplatser står tomma. Otillräcklig lön, onödigt byråkrati och brister i organisationen spär på missnöjet. Som nämnts ovan har antalet avhopp i förtid från polisyrket på senare år ökat kraftigt, och det finns inga tecken på att avhoppet minskar.

Samtidigt står många platser på landets polisutbildningar tomma. Höstterminen 2018 stod nästan var femte plats på polisutbildningarna tom när det hade gått tre veckor efter

terminsstart. Målet var att 800 nya polisstuderande skulle påbörja sin utbildning, men slutsiffran blev bara 663. Det var ändå en viss förbättring mot vårterminen 2018 när vakanserna var ännu fler. Polismyndigheten har varnat för problemen med att fylla platserna på polisutbildningarna, samtidigt som nya utbildningsorter har öppnats.

Om i denna situation antalet poliser ska öka ställs vi alltså inför ett vägval. Den ena vägen är att sänka ambitionerna, till exempel genom lägre kompetenskrav på polisstuderande. Då skulle utbildningsplatserna fyllas genom att personer som i dag anses okvalificerade kan tas in. Den andra vägen är att göra polisyrket mer attraktivt så att fler söker sig dit.

För Liberalerna är vägvalet enkelt. Polisyrket är ett av de viktigaste yrkena i ett fungerande samhälle, och det är av största betydelse att rätt personer söker sig dit. I vår satsning på ett utbyggt polisväsende är därför en central del att göra polisyrket mer attraktivt.

Till att börja med öronmärker vi resurser för en generell lönesatsning på landets poliser med effekt redan år 2019. Poliser har i dag en medianlön på 33 000 kronor i månaden. Det tar dock oftast många år att komma upp i den lönenivån. En fjärdedel av poliserna tjänar under 28 900 kronor i månaden och var tionde polis tjänar 26 900 kronor eller mindre. Genom att lämna yrket och gå till t.ex. bevakningsföretag eller andra uppgifter i privat sektor kan poliser ofta höja sin lön väsentligt.

Lönesättningen i Sverige är i allt väsentligt en fråga för arbetsmarknadens parter. I detta fall behövs politiska initiativ eftersom staten är monopolarbetsgivare. Lönesättningen ska även i fortsättningen vara individuell, men Liberalernas satsning motsvarar i genomsnitt 4 000 kronor i höjd månadslön för en polis. *För att finansiera en riktad lönesatsning för poliser motsvarande en genomsnittlig höjning av månadslönen på 4 000 kronor anvisar Liberalerna ytterligare 1 335 miljoner kronor år 2019 under anslag 1:1.*

Vi vill också förbättra polisernas möjligheter till kompetensutveckling och kvalificerad vidareutbildning. Tillgången till sådan vidare utbildning är sämre för poliser än för flertalet andra statliga yrken, vilket är något som Polisförbundet lyft fram som ett problem. God utvecklingspotential inom yrket är för oss en naturlig del av goda arbetsvillkor. För att möta dagens och morgondagens kriminalitet ska poliser ges bättre möjligheter till kompetensutveckling och kvalificerad vidareutbildning för att stanna och utveckla sig i yrket. *För detta reserverar vi ytterligare 100 miljoner kronor årligen från 2019 under anslag 1:1.*

En synlig polis som koncentrerar sig på rätt saker

Det behövs snabbt fler poliser i yttre tjänst, och det kan inte vänta tills nya poliser är färdigutbildade. Men den snabba byråkratisering som skett på senare år måste lika snabbt kunna vändas till sin motsats. Därför måste kravet på Polismyndigheten vara att antalet poliser i yttre tjänst ökar från 9 000 till 11 000 inom ett år (en ökning från 45 till 55 procent).

Detta mål är mycket ambitiöst, och för att polisen ska kunna uppnå det måste politiken hjälpa till med all kraft. Därför behöver fler uppgifter överföras från polisen till andra myndigheter (tillståndshantering, passhantering, transporttjänster åt andra myndigheter med mera). Det finns också uppgifter som helt enkelt kan avvecklas, vilket beskrivs närmare i våra rättspolitiska motioner.

Därutöver behöver polisen ges resurser för att flytta administrativa funktioner från polisutbildade till annan personal som nyanställs. Poliser ska inte behöva vara arrestvakter eller bemanna receptioner, och även vid t.ex. upprättande av rapporter och anmälningar kan många arbetstimmar avlastas poliserna. Därför behövs civil personal som kan överta befintliga arbetsuppgifter från poliser, vilket ligger inom ramen för den generella utbyggnad av polisväsendet som beskrivs ovan.

Arbetet med att få ut fler synliga poliser i yttre tjänst kräver poliser som är besjälade av att arbeta ute bland medborgarna. Inom svensk polis finns många sådana skickliga, engagerade poliser. Tyvärr möter dessa medarbetare alltför ofta en internkultur där det ses som mer prestigefyllt att arbeta i inre tjänst. Arbetsgivaren har också varit alltför dålig på att ge de poliser som gör en viktig insats i yttre tjänst, och som vill stanna kvar där. Därför är det en viktig arbetsgivarfråga att synliggöra och ge erkännande åt det viktiga arbetet i yttre tjänst. Den lönesatsning som Liberalerna föreslår innebär också att det möjliggörs en kraftig löneförbättring för poliser som står längst fram i ledet i det polisiära arbetet i yttre tjänst.

Byråkratiseringen måste brytas och de delar av polisreformen som ökat den administrativa överbyggnaden måste justeras. Avsikten med reformen var att drygt 20 länspolismyndigheter skulle avskaffas och ersättas med sju polisregioner. Men i verkligheten har de sju regionerna inrättats, samtidigt som länspolismyndigheterna har blivit kvar under namnet polisområden. Antalet poliser som arbetar i kontorsbefattningar har ökat kraftigt och poliserna i yttre tjänst har blivit färre. Alltför många specialenheter har slagits sönder och beslutsbefogenheterna är oklara. Att all polisverksamhet i Sverige är inordnad i en gemensam myndighet är dock en önskvärd effekt av polisreformen och det ska därför bestå.

Polisen ska finnas och markera närvaro där brotten begås, på de tider brotten begås. Mobila poliskontor gör att polisen lättare kan arbeta flexibelt. Till exempel kan de fylla en viktig funktion på platser i städer där många brott begås kvällstid, eller för att höja närvaron på turistorter under säsong.

Stärk utredningsarbetet och det lokala arbetet

Polisens utredningsverksamhet står inför stora utmaningar. Brottsligheten förändras och vissa svårutredda brottstyper, som nätrelaterad brottslighet, har blivit vanligare. Avgörande för en effektiv utredningsverksamhet är också att stödfunktionerna fungerar, bland annat snabb tillgång till forensiska analyser eller andra analyser inom rättsgenetik, rättskemi och rättsmedicin. Dessa verksamheter har i dag en mycket hög arbetsbelastning. *Liberalerna anvisar 20 miljoner kronor under anslag 1:1 för att förstärka verksamheten vid Nationellt forensiskt centrum, samt 10 miljoner kronor under anslag 1:8 Rättsmedicinalverket.*

Liberalerna vill höja ambitionerna vad gäller polisens löpande samverkan med kommunerna, både vad gäller lägesanalyser vad gäller brottslighet och otrygghet och vad gäller det lokala brottsförebyggande arbetet. Det behövs ökad kunskapsspridning, förstärkt samverkan mellan polis, kommuner och övriga aktörer och ökat stöd till olika brottsförebyggande projekt runt om i landet. *För att förstärka polisens arbete i den lokala samverkan med kommuner m.m. tillskjuter vi 50 miljoner kronor under anslag 1:1 Polismyndigheten.*

Vi vill i lag förtydliga kommunernas roll för lokalt brottsförebyggande arbete inom sina ansvarsområden. Vi anser också att de medel som i dag anvisas till regional

samordning för brottsförebyggande arbete gör bättre nytta på den lokala nivån. Det är tillräckligt med den nationella samordning som Brottsförebyggande rådet svarar för, men de konkreta insatserna bör genomföras på lokalplanet. *Liberalerna ökar därför anslagen för bidrag till brottsförebyggande arbete i kommunerna med 30 miljoner kronor under anslag 1:15. För att delfinansiera detta minskar vi medlen för regional samordning av brottsförebyggande arbete under samma anslag med 10 miljoner kronor.*

Liberalerna har medverkat till och i flera fall varit pådrivande för att lagstiftningen mot terroristbrott har skärpts i flera steg på senare år, men vi anser att ytterligare steg behöver tas. Samtidigt behövs också höjda ambitioner för det lokala brottsförebyggande arbetet för att motverka radikaliserings- och värvnings- till terrorism. Våra förslag till straffrättsliga skärpningar framgår av vår särskilda kommittémotion om terrorism och våldsbejakande extremism. *Därutöver ökar vi anslagen för lokala åtgärder mot radikaliserings- och värvnings- till terrorism med 35 miljoner kronor under anslag 1:15.*

Fördubbla kränkingsersättningen

Liberalerna vill kraftigt förstärka kränkingsersättningen till brottsoffer. Kränkingsersättningen är en del av brottsskadeersättningen och syftar till att ge brottsoffret ersättning vid vissa brott som innebär en särskilt allvarlig kränkning av offrets person, frihet eller frid. Exempel på sådana brott är misshandel, rån, olaga hot, hemfridsbrott, fridskränkingsbrott, överträdelse av kontaktförbud och de allra flesta fall av sexuella övergrepp. Liberalerna anser att kränkingsersättningen bör fördubblas jämfört med i dag, något som t.ex. skulle möjliggöra att ersättningen vid våldtäkt blir 200 000 kronor i stället för dagens 100 000 kronor. *För att möjliggöra fördubblad kränkingsersättning ökas anslag 1:11 med 80 miljoner kronor.*

Återupprätta beredskapspolisen

Liberalerna vill återupprätta beredskapspolisen. Beredskapspolisen, som fanns fram till 2012, ska kunna fungera som en reservpolis som kallas in vid kriser eller andra situationer när den ordinarie samhällsorganisationen är som mest ansträngd. Skogsbranden i Västmanland 2014, flyktingkrisen hösten 2015 och de tillfälliga gränskontrollerna är tre aktuella exempel på situationer när det hade varit av stort värde att kunna utnyttja beredskapspolisen som en extra resurs.

Liberalerna vill skapa en modern beredskapspolis på 5 000 personer, som ska kunna kallas in i fler situationer än förut. Tjänstgöringen ska bygga på frivillighet och tidsbegränsade kontrakt för personer som har detta som ett åtagande vid sidan av sitt ordinarie arbete. Beredskapspolisen ska vara tillgänglig i hela landet och ska stå under befäl av polis när den kallas in i tjänst. Vårt konkreta budgetyrkande återfinns under utgiftsområde 6.

Åklagarväsende, domstolar och kriminalvård

Åklagarmyndigheten behöver ökade resurser för att möta det ökande ärendeflöde som blir följderna av Liberalernas utbyggnad av polisen. Vidare kan det förutses att det svenska rättsväsendet kommer att behöva hantera fler komplicerade ärenden med

internationell anknytning. *Liberalerna förstärker därför resurserna till Åklagarmyndigheten med 150 miljoner kronor under anslag 1:3.*

Även domstolarna kommer att möta ett ökande ärendeflöde i takt med att fler brott kan utredas och lagföras. *Liberalerna förstärker resurserna till domstolsväsendet med 150 miljoner kronor under anslag 1:5.* Detta anslag ökar successivt under kommande år.

Liberalerna anser att rekryteringen till uppdraget som nämndeman i första instans behöver breddas, så att fler nämndemän har annan bakgrund än partipolitisk. I högre instans ska målen enbart avgöras av lagfarna domare. Den kostnadsbesparing som det innebär att successivt avveckla nämndemännen i hovrätt och kammarrätt ska användas till att förbättra den ekonomiska ersättningen till nämndemän i första instans.

Kriminalvården har påtagliga kapacitetsbrister, samtidigt som myndigheten behöver ges bättre förutsättningar att hjälpa den dömda att bryta med en kriminell livsstil. Det behövs mer resurser till behandlingsprogram för att hantera aggressionsmönster eller bryta med missbruk och bättre möjligheter att lära sig ett yrke eller läsa in grundskole- eller gymnasiekompetens i fängelset. *Sammantaget ökar Liberalerna därför resurserna till Kriminalvården med 400 miljoner kronor under anslag 1:6.*

Liberalerna föreslår slutligen att pris- och löneomräkningen justeras ned med 20 procent årligen. För att värna polisverksamheten undantas dock Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. *På detta utgiftsområde påverkas anslagen 1:3, 1:4, 1:5, 1:6, 1:7 och 1:8.*

Anslagsförslag 2019 för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (L)
1:1 Polismyndigheten	24 753 720	2 540 000
1:2 Säkerhetspolisen	1 565 509	
1:3 Åklagarmyndigheten	1 535 760	147 000
1:4 Ekobrottsmyndigheten	685 548	-2 000
1:5 Sveriges Domstolar	5 684 514	134 000
1:6 Kriminalvården	8 760 540	378 000
1:7 Brottsförebyggande rådet	149 806	0
1:8 Rättsmedicinalverket	429 169	9 000
1:9 Gentekniknämnden	5 615	
1:10 Brottsoffermyndigheten	47 685	
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	121 953	80 000
1:12 Rättsliga biträden m.m.	2 356 357	
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987	
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	24 174	
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	47 157	555 000
1:16 Säkerhets- och integritetsskydds-nämnden	18 924	
1:17 Domarnämnden	8 441	
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	108 000	
Summa	46 342 859	3 841 000

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (L)
Specificering av anslagsförändringar		
1:1	Polismyndigheten	1 335 000
1:1	Polismyndigheten	1 035 000
1:1	Polismyndigheten	100 000
1:1	Polismyndigheten	50 000
1:1	Polismyndigheten	20 000
1:3	Åklagarmyndigheten	150 000
1:3	Åklagarmyndigheten	-3 000
1:4	Ekobrottsmyndigheten	-2 000
1:5	Sveriges Domstolar	150 000
1:5	Sveriges Domstolar	-16 000
1:6	Kriminalvården	400 000
1:6	Kriminalvården	-22 000
1:7	Brottsförebyggande rådet	0
1:8	Rättsmedicinalverket	10 000
1:8	Rättsmedicinalverket	-1 000
1:11	Ersättning för skador på grund av brott	80 000
1:15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	500 000
1:15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	35 000
1:15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	30 000
1:15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	-10 000

Johan Pehrson (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Mats Persson (L)

Tina Acketoft (L)

Lina Nordquist (L)

Allan Widman (L)